

NOTISER

Ebbe Schön: *Fan i båten*. Båtdokgruppen, Skärhamn 2015. 123 s., ill. ISBN 978-91-87360-78-7.

Ebbe Schön har under lång tid populariserat folkloristiskt material för en bred allmänhet. Det har skett via TV- och radioprogram men även genom populärvetenskapliga publikationer. I den här recenserade boken återvänder han till sin ungdomstid under slutet av andra världskriget utmed kusten i Bohuslän. Boken är rikt illustrerad med vackra färgbilder gjorda av konstnären Bengt Arne Runnerström. Den är utgiven av det maritima bokförlaget Båtdokgruppen.

Schön skildrar utförligt vad han var med om som femtonåring på en fiskebåt från Lysekil sommaren 1944. Yttre faror i form av minor, ubåtar och krigsfartyg var överhängande under det rådande kriget. Schön fick som yngst i arbetslaget tjänstgöra som kock för de fem övriga besättningsmännen. Livet ombord var något helt nytt för den unge stenhuggarsonen.

Besättningsmännen berättade mycket om folktrons väsen ute på havet. Flera av dessa väsen kunde utgöra allvarliga faror för båten och besättningen. Andra däremot, som kallades ”varnare”, varnade i förväg om olycksrisker som kunde inträffa. Ombord gällde det för besättningen att iakttä bestämda levnadsregler för att båten inte skulle drabbas av olyckor. Det var således viktigt att inte vissla, ty då kallade man på djävulen. Det var det värsta som kunde hända. Denna tro ligger bakom författarens val av boktiteln *Fan i båten*.

Genom alla de berättelser som Schön fick höra grundlades hans folkloristiska intresse och det har följt honom genom livet. Det märks i

denna bok att han har varit en god lyssnare med ett oerhört gott minne. Läsaren får ta del av Schöns levande berättarförmåga om äldre tiders maritimt orienterade trosföreställningar. Hans framställning påminner påtagligt om folklivskonstnären Carl Gustaf Bernhardsons (1915–1998) målningar från bohuslänska kusten. Liksom Schön deltog Bernhardson i fiske i sin ungdom. Han har genom sina konstverk visualiserat den äldre maritima folketro som både han och Schön hört berättas om. Det gäller till exempel föreställningar om ”varnare”, ”solulv”, ”gastar”, ”havsfolk” med flera. Det kunde ha varit en poäng om Schön, i tillägg till Runnerströms målningar, hade nyttjat även Bernhardsons konstverk som relevanta illustrationer. För den intresserade läsaren finns de tillgängliga på internet under adresserna www.cgbernhardson.se, www.bohuslansmuseum.se/samlingar-och-historia och www.digitaltmuseum.se.

Anders Gustavsson, Oslo universitet/Henån

Gunnel Biskop: *Menuetten – älsklingsdansen. Om menuetten i Norden – särskilt i Finlands svenskbygder – under trehundrafemtio år*. Finlands svenska folkdansring, Helsingfors 2015. 327 s., ill., ISBN 978-951-95628-4-1.

Danshistoriker växer inte på träd. Det är obegripligt att inte fler ägnar intresse åt dansandets turer i kulturhistorien. För låga traditioner för att locka forskare? För svårt att beforska? Eller be-

ror det på att dansforskning inte tillhör en viss disciplin?

Den förmodligen flitigaste danshistorikern på svenska språket är finländska Gunnel Biskop. Hon disputerade 2012 i folkloristik vid Åbo akademi på en avhandling om den sceniska folkdansen och den tillhörande insamlingen av danstraditioner i svenska Finland. Avhandlingens litteraturlista rymmer inte mindre än 38 arbeten av Biskop, vilket visar att det inte var någon dununge som hoppade ur boet vid examinationstillfället, utan en verkligt flygg forskare. Bland hennes många bidrag till sällskapsdansandets historia vill jag särskilt nämna den läsvärda studien *Zacharias Topelius i dansens virvlar* (1998), som beskriver en tidigare okänd sida hos den store författaren, men samtidigt ger inblick i de dansvanor som härskade i Topelius kretsar.

Gunnel Biskop har nu tagit sig an menuetten – ”älsklingsdansen” kallad. Boken bygger på ett antal artiklar som författaren publicerat. Grep- pet är stort både tidsmässigt och geografiskt: från 1600-talet till idag och hela Norden, även om Finlands svenskbygder behandlas noggrannare. Biskop utnyttjar omnämningen av menuett- dans i topografisk litteratur, publicerade dag- böcker och memoarer, folklivsuppteckningar och rena dansdokumentationer. Amiral Carl Tersmedens memoarer från den gustavianska ti- den (utgivna på 1910-talet) är den mest använda källan. Biskops mångfald av källtyper är typisk för detta forskningsfält – dansandet har genom historien inte avsatt något särskilt rikt och täck- ande material. Diskrepansen mellan dansandets vida utbredning och de fåtaliga arkivaliska spå- ren är slående.

Boken är huvudsakligen geografiskt dispone- rad, menuetten beskrivs land för land. Ett avslu- tande kapitel är mer överblickande och jämfö- rande.

Menuetten var från början en hövisk, närmast rituell dans i det franska samhällets översta la- ger. Den spreds förvånansvärt fort också till Norden – den dansades vid det danska hovet re- dan i slutet av 1600-talet. Här blev den länge kvar som en rituell dans som ofta öppnade ett danstillfälle och som behöll många drag från sitt

franska ursprung. Bland annat reglerades delta- gandet i dansen efter gästernas formella rang. Men menuetten förekom ganska snart också som allmän dans. Den höll sig kvar anmärk- ningsvärt länge, trots växlande dansmoden. I Finlands svenskbygder fick den en särskild ställning som Biskop förklarar med att menuet- ten där var ”männens dans” (s. 159). Männen hade en utpekad roll att leda dansen. Män för- väntades livet igenom kunna föra en menuett i dess komplicerade turer, något som bidrog till att hålla dansformen levande.

Författarens menuettmonografi innehåller många detaljer: människor, platser, utformning av danssteg, dansandets konkreta sammanhang. Hon har till synes inte sparat någon möda när det gäller att söka – och redovisa – spår i det brokiga källmaterialet. Slutsatser och synteser hade gärna fått ta större utrymme och komma lite oftare. Till det speciella med texten hör att Gunnel Biskop regelbundet tolkar historiska omnämningen med hjälp av sina erfarenheter som dansare. På det sättet kan hon utvinna vä- sentliga kunskaper ur källor som annars skulle vara mindre talande.

Gunnar Ternhag, Falun

Louise Halvardsson: *Svensk 30 veckor, 30 personer, 30 frågor – en 30-åringens resa genom vardagen*. Lou Ice Publishing, Göteborg 2015. 260 s., ill. ISBN 978-91-7611-141-3.

Svensk är en intresseväckande bok om fältar- bete i 15 engelska och 15 svenska hem. Förfat- tarinnan Louise Halvardsson, som också skrivit romanen *Punkindustriell hårdrockare med atti- tyd*, är uppvuxen i Sverige men har bott drygt tio år i England. Bakgrunden till det nya bokprojek- tet var att hon började överväga att flytta tillba- ka till Sverige, men tvivlade på om hon skulle trivas där. Ett sätt för henne att ta sig ur sin 30-årskris var att ta tjänstledigt från biblioteks- jobbet i Brighton och veckovis bo hos olika per- soner för att studera deras vardagsliv och på så sätt komma underfund med hur hon själv skulle